

ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ДО ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ

READY OF FUTURE TEACHERS OF MUSIC ART FOR INTERPRETATION OF ART WORKS

Стаття присвячена проблемі готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до інтерпретації художніх творів. Актуальність порушеної теми зумовлена необхідністю підготовки нової генерації фахівців, які можуть якісно функціонувати у стрімкому розвитку та безперервній взаємодії культур XXI століття.

На підставі аналізу вітчизняних та закордонних наукових праць автор розглядає готовність майбутніх учителів музичного мистецтва до інтерпретації художніх творів як стійке особистісне утворення, у якому інтегровані мотиви, цінності, знання, уміння й особистісні якості майбутнього фахівця, що зумовлює творче вирішення професійних завдань. Також розглянуто декілька підходів щодо визначення та походження поняття «інтерпретація», «художньо-педагогічна інтерпретація». Автор підкреслює, що у педагогічній діяльності інтерпретація набуває нових характерних особливостей. Адже у мисленні студента відбувається процес сплаву, поєднання мистецьких та педагогічних знань.

Аналізуючи процес інтерпретації художніх творів, можна стверджувати, що це складний процес становлення педагогічної інтерпретації від моменту її зародження в свідомості у вигляді загального емоційного відчуття музики, картини або літературного твору до яскравих конкретних узагальнених образів актуалізації цього твору, який вимагає від студентів активної пошукової діяльності, в ході якої збагачуються і вдосконалюються знання, поглиблюється здатність до логічної діяльності, що відкриває шлях до практичних знахідок. Інтерпретація творів мистецтва має виконавське і словесне вираження.

У педагогічній діяльності інтерпретація поєднує в собі синтез мистецьких та педагогічних знань. Завдяки інтерпретації можливе глибоке проникнення в зміст музичного твору, у його художню форму і систему образів. Інтерпретація викликає в учнів образні уявлення, інтелектуальну реакцію, асоціативне мислення, уяву, фантазію, пробуджує почуття та емоції, естетичні переживання, несе конкретну образну інформа-

цію, виступає об'єктом пізнання, приносить естетичну насолоду.

Ключові слова: вчитель музичного мистецтва, інтерпретація, художньо-педагогічна інтерпретація, професійна підготовка, музика.

The article is devoted to the problem of readiness of future music teachers to interpret works of art. The urgency of the topic is due to the need to train a new generation of professionals who can function well in the rapid development and continuous interaction of cultures of the XXI century. Based on the analysis of national and foreign scientific works, the author considers the readiness of future music teachers to interpret works of art as a stable personal education, which integrates motives, values, knowledge, skills and personal qualities of the future specialist. Several approaches to the definition and origin of the concept of "interpretation", "artistic and pedagogical interpretation" are also considered. The author emphasizes that in pedagogical activity interpretation acquires new characteristic features. After all, in the student's thinking there is a process of fusion, a combination of artistic and pedagogical knowledge.

Analyzing the process of interpretation of works of art, we can say that this is a complex process of pedagogical interpretation from the moment of its origin in the mind in the form of general emotional feeling of music, paintings or literary works to bright specific generalized images of actualization of this work, during which knowledge is enriched and improved, the ability to logical activity deepens, which opens the way to practical discoveries. Interpretation of works of art has a performing and verbal expression.

In pedagogical activity, interpretation combines the synthesis of artistic and pedagogical knowledge. Due to the interpretation it is possible to penetrate deeply into the content of a musical work, into its artistic form and system of images. Interpretation evokes in students figurative ideas, intellectual reaction, associative thinking, imagination, fantasy, awakens feelings and emotions, aesthetic experiences, carries specific figurative information, acts as the object of knowledge, brings aesthetic pleasure.

Key words: music teacher, interpretation, artistic and pedagogical interpretation, professional training, music.

УДК 371.124:7.071.2

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/46.24>

Корчагіна Г.С.,
канд. пед. наук,
доцент кафедри музично-інструментальної підготовки вчителя Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

Постановка проблеми. Сучасний світ характеризується стрімким розвитком та плідною взаємодією різних культур та народів. У XXI столітті особливої актуальності набуває проблема виховання нової генерації фахівців здатних до сприйняття, розуміння, осмислення та інтерпретації явищ багатокультурного світу на основі усвідомлення себе суб'єктом культури через єдність уявлень та знань про своєрідність різних культур. Готовність до інтерпретації творів мистецтва стає невід'ємним принципом розвитку професії вчителя музичного мистецтва, механізмом продуктивної взаємодії різних культур та народів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблемі готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до інтерпретації художніх творів вивчали П. Гусейнова, А. Ліненко, Д. Лісун, О. Олексюк, М. Ткач, В. Смиреньський, П. Харченко та ін.

Проблему готовності до професійно-педагогічної діяльності досліджували А. Деркач, К. Дурай-Новакова, Л. Кандибович, Г. Костюк, А. Петренко, В. Сластьонін та ін.

У музичному навчанні проблема інтерпретації була предметом особливої уваги Н. Гуральник, А. Зайцевої, А. Козир, Є. Куришева, В. Крицького,

О. Ляшенко, Г. Падалки, М. Петренко, О. Щолокової та ін.

Метою дослідження - уточнити сутність понять готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до інтепретації художніх творів.

Виклад основного матеріалу. Проблема готовності особистості до професійної діяльності знайшла відображення у різних науках, зокрема у філософії, психології, педагогіці. М. Д'яченко, Л. Кандибович розглядають готовність як єдність професійно важливих якостей особистості та настрою на майбутню діяльність, яка обумовлюється мотивами і індивідуальними особливостями особистості [1, с. 314, 316].

Найбільш повне, на нашу думку, визначення сутності готовності дав

В. Сластьонін. Він розуміє готовність, як особливий психічний стан особистості, що проявляється в наявності в суб'єкта образу, структури певної дії й постійної спрямованості на його виконання [9, с. 14].

Отже, готовність ми розглядаємо, як стійке особистісне утворення, у якому інтегровані мотиви, цінності, знання, уміння й особистісні якості майбутнього фахівця, що зумовлює творче вирішення професійних завдань.

Термін «інтерпретація» походить від латинського слова «interpretatio» (тлумачення, розкриття сенсу, трактування) і застосовується щодо осмислення і оцінки різних фактів, процесів і явищ дійсності. Поняття «інтерпретація» використовується в різних наукових сферах, зокрема в математиці, філософії, логіці, природознавчих науках, і в кожній з них має специфічні смислові відтінки, але трактується, насамперед, як науковий метод пізнання, «процес становлення логічних методів: від простого опису, через пояснення і трактування, - до суворо логічної операції», що включає аналіз, синтез, порівняння, зіставлення тощо [5].

Поняття «художня інтерпретація» ввійшло в наукову термінологію в середині XIX століття і використовувалося в художній критиці і мистецтвознавстві поряд із терміном «виконавство». У XIX столітті поряд із поняттям «виконання» з'явилося й інше - «інтерпретація». Тривалий час ці два поняття вказували на те ж саме явище: озвучений конкретний варіант художнього твору в акті публічного виступу. Пізніше в художній критиці з'явилося розгалуження понять «виконання» та «інтерпретація». Їхня суть полягала в тому, що слово «виконання» означало продукт виконавської діяльності, а «інтерпретація» сприймалася як частина цього продукту, його творча, суб'єктивна сторона виконання. Наприклад, деякі композитори мали виконавський талант. Так Ф. Ліст, С. Рахманінов, О. Скрябін, Ф. Шопен тому виконували свої твори самостійно, інші потребували допомоги інших.

У мистецькій педагогіці, починаючи з 90-х років XX століття, спостерігається зростання інтересу до проблеми художньо-педагогічної інтерпретації. На думку Л. Масол, «замість традиційного аналізу

творів мистецтва необхідно ввести в педагогічну практику поняття «інтерпретація творів мистецтва», адже принципового значення набуває пошук в мистецтві особистісно значущих смислів, співзвучних власному духовному світу особистості, її художньо-естетичного досвіду» [4, с. 84-93].

На сьогодні виділяється декілька підходів щодо визначення поняття «художньо-педагогічна інтерпретація». Так, О. Рудницька вважає, що це «своєрідне тлумачення художнього твору, яке залежить від індивідуальності, соціальної належності та рівня розвитку суб'єкта», в основі якого лежить спільна художньо-творча діяльність викладача і студента [7, с. 130]. На думку О. Ляшенко, художньо - педагогічна інтерпретація музичного твору — це динамічний, багатоплановий, цілісний педагогічний процес, що містить навчання та виховання інших особистостей у системі нової філософії освіти засобами різних видів мистецтв (музики, літератури, живопису) [3, с. 8]. Л. Бутенко, розкриваючи сутність інтерпретації художніх творів, визначає її як духовно-творчу діяльність митців (письменників, художників, композиторів та ін.), пов'язану з передачею в художньо-образній формі естетичного ставлення до навколишньої дійсності.

Свідоме ставлення до асоціацій, образів, думок, що виникають у процесі художньо-педагогічної інтерпретації мистецького твору, висвітлює зміст і характеристику існуючого підсвідомого досвіду, пробуджує потяг до самовираження, уможливорює логічну, вербальну аргументацію власної інтерпретації. Тому дослідники відзначають питому вагу інтелектуальних можливостей педагога — інтерпретатора, надаючи цьому показнику чільне місце серед необхідних когнітивних компонентів. Водночас інтерпретація становить собою акт особистісного прояву, творчості, самовираження в процесі спілкування.

Аналіз особливостей інтерпретації музики дозволяє стверджувати, що складний процес становлення педагогічної інтерпретації від моменту її зародження в свідомості у вигляді загального емоційного відчуття музики до яскравих конкретних узагальнених образів актуалізації твору вимагає від студентів активної пошукової діяльності, в ході якої збагачуються і вдосконалюються знання, поглиблюється здатність до логічної діяльності, що відкриває шлях до практичних знахідок.

У педагогічній діяльності інтерпретація набуває нових характерних особливостей. Адже у мисленні студента відбувається процес сплаву, поєднання мистецьких та педагогічних знань. Цей процес не є «спрощеним перенесенням мистецьких знань у галузь педагогіки. У результаті педагогічних дій повинна народитись нова якість, пов'язана з виховним впливом мистецтва» [11, с. 36]. Виховний вплив художньо-педагогічної інтерпретації музики залежить від уміння педагога-музиканта створити відповідну установку на сприйняття та виконання музики, знайти потрібну оптимальну кореляцію між

змістом музики та емоційним настроєм учнівської аудиторії [5, с.36]. Художньо-педагогічна інтерпретація творів мистецтва має виконавське і словесне вираження, а інтерпретація інших видів мистецтва виключно словесне. Щоб зробити мову музики доступною для учнів, педагог-музикант використовує вербальну форму інтерпретації. О. Полотайко використовує поняття «вербальна художньо-педагогічної інтерпретація творів мистецтва», яке вона розуміє як «результат емоційно-інтелектуального пізнання твору мистецтва, а також вербалізацію смислу художнього образу з морально-естетичним спрямуванням й емоційним впливом в умовах педагогічної діяльності [6, с. 138].

Про необхідність навчити студентів умінню художньо-педагогічної інтерпретації музики, як умінню не тільки виразно грати, а й перемишлювати музичне виконання словесними поясненнями говорить і Г. Падалка [5].

Важливого значення тут набуває проблема мовлення. Розглядаючи формування комунікативної культури спеціаліста, І. Тимченко визначає її як систему поглядів і дій, котрі служать індивіду моделлю орієнтації для задоволення потреб самореалізації та способом досягнення цілей під час спілкування з іншими людьми. На її думку, мовленнєву культуру майбутнього спеціаліста характеризують такі показники: різнобічність словника, граматична правильність, образність, чистота, багатство мовлення, зрозумілість мовлення, техніка мовлення, загальна комунікабельність, логічність висловлювань, стилістична цілісність [10].

Для майбутнього фахівця важливі не тільки інтелектуально-творчий діалог з автором та героями творів, а ще й між суб'єктне спілкування вчителя з учнями, тобто педагогічне спілкування. Звідси випливає важливість поняття «художньо-педагогічного спілкування майбутнього вчителя музики» [8, с. 44]. Відповідно до цього висувуються певні вимоги до художньо-педагогічного спілкування вчителя музики. По-перше, це не просто передача учням мистецької інформації про музичний твір чи особливості його виконання. По-друге, воно також не зводиться і до формального обміну цією інформацією. Художньо-педагогічне спілкування передбачає процес вироблення нової інформації, загальної для тих, хто спілкується, такої, що породжує їх духовну спільність або підсилює ступінь цієї спільності. Учасники спілкування завжди виступають активними і вільними партнерами, котрі відкривають один одному свою справжню сутність [8, с. 161].

Висновки. Отже, готовність до інтерпретації художніх творів передбачає глибоке проникнення в зміст музичного твору, у його художню форму і систему образів. Вона викликає в учнів образні уявлення, інтелектуальну реакцію, асоціативне мислення, уяву, фантазію, пробуджує почуття та емоції, естетичні переживання, несе конкретну образну інформацію, виступає об'єктом пізнання, приносить естетичну насолоду.

Уміння тлумачити художній твір - це уміння будувати образ світу через мистецтво. Як підкреслював А. Леонтьєв [2], взаємодія особистості зі світом, тобто побудова образу світу, можлива не лише на рівні значень, але й на рівні змістів, які виражають ставлення суб'єкта до значення. Якщо мислення людини засноване на оперуванні «чистими» значеннями, то подібне раціональне збагачення допомагає опанувати світ, але не зрозуміти його. Із чистих значень складається образ світобудови, і лише за умови уміння людини піднятися від значення до змісту, а згодом відчутти й зміст, людина стає здатною будувати образ світу, у якому «знання, мислення не відокремлені від процесу формування почуттєвого образу світу, а входять у нього» [2, с.360]. Таким чином, інтерпретація є процесом аналізу, узагальнення, порівняння, а вже потім втілення задуму в життя.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Дьяченко М.И., Кандыбович Л.А Психология высшей школы. Особенности деятельности студентов и преподавателей вузов. Минск: БГУ, 1988. 320 с.
2. Леонтьев А.Н. Мышление: хрестоматия. Познавательные психические процессы. Питер: 2001. С. 356-368.
3. Ляшенко О.Д. Художньо-педагогічна інтерпретація музичного твору в професійній підготовці майбутніх учителів музики: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2001. 15 с.
4. Масол Л. М. Загальна мистецька освіта: теорія і практика: монографія. Київ: Промінь, 2006. 432 с.
5. Падалка Г.М. Художньо-педагогічна інтерпретація музики в структурі професійної підготовки музиканта-педагога. Теорія і методика мистецької освіти: Збірник наукових праць НПУ імені М. П. Драгоманова. 2004. Вип. 5. С. 3-10.
6. Полотайко О.М. Застосування художньо-педагогічної інтерпретації мистецьких творів у процесі педагогічної практики студентів. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова: зб. наук. праць. НПУ імені М. П. Драгоманова. 2011. Вип. 15(20). С. 137-140.
7. Рудницька О.П. Педагогіка: загальна та мистецька: навч. посіб. Тернопіль: навч. книга – Богдан, 2005, 360 с.
8. Сипченко І.В. Формування досвіду художньо-педагогічного спілкування майбутнього вчителя музики: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Український державний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 1997. 191с.
9. Слостенин В.А. Педагогика: учеб. пособ. М. : Академия, 2002, 576 с.
10. Тимченко І.І. Формування комунікативної культури студентів у процесі вивчення предметів гуманітарного циклу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04. Харків, 2001. 20 с.
11. Щолокова О.П. Художнє мислення в умовах педагогічної діяльності вчителя мистецтва. Теорія і методика мистецької освіти: збірник наукових праць. НПУ імені М. П. Драгоманова. 2004. Вип. 5. С. 35-39.